

METODISKIE IETEIKUMI BĀRIŅTIESĀM PAR LĒMUMU UN SĒDES PROTOKOLU IZSTRĀDI

Nozīmīgākie tiesību akti, kas ņemami vērā bāriņtiesas lēmumu izstrādes procesā:

- Administratīvā procesa likums (turpmāk – APL);
- Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumi Nr.1037 „Bāriņtiesas darbības noteikumi” (turpmāk – Bāriņtiesas darbības noteikumi);
- Dokumentu juridiskā spēka likums;
- Ministru kabineta 2010.gada 28.septembra noteikumi Nr.916 „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība” (turpmāk – Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi).

1. Lēmuma noformējums

Bāriņtiesas lēmumi, arī tie, kuri nav uzskatāmi par administratīvajiem aktiem, Dokumentu juridiskā spēka likuma un Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumu izpratnē ir dokumenti, tādēļ, sagatavojot bāriņtiesas lēmumus, visos gadījumos ir nepieciešams ievērot minēto normatīvo aktu prasības.

Bāriņtiesas lēmums nedrīkst būt rakstīts ar zīmuli vai citādā tehniski viegli pārļabojamā un fiziski nenoturīgā veidā. Lēmums izgatavojams tā, lai visu tā glabāšanas laiku nodrošinātu lēmuma juridisko spēku un informatīvo funkciju, kā arī iespēju izgatavot lēmuma atvasinājumu (dokumenta, kas pilnībā vai daļēji atveido dokumenta oriģinālu)- norakstu, izrakstu vai kopiju.

Dokumenta juridiskais spēks nodrošina iespēju izmantot attiecīgo dokumentu tiesību īstenošanai vai likumisko interešu aizstāvībai. Dokuments, kuram nav juridiska spēka, citām organizācijām un fiziskajām personām nav saistošs, bet ir saistošs šā dokumenta autoram.

Lai bāriņtiesas pieņemtajam lēmumam būtu juridisks spēks, pamatojoties uz Dokumentu juridiskā spēka likuma 4.panta pirmo daļu, tajā jābūt šādiem rekvizītiem:

- 1) dokumenta autora nosaukumam;
- 2) dokumenta datumam;
- 3) parakstam.

Savukārt minētā likuma 4.panta otrajā daļā noteikts, ka tiesību aktos noteiktajos gadījumos organizācijas dokumentā, lai tam būtu juridisks spēks, papildus šā panta pirmajā daļā minētajiem rekvizītiem iekļauj šādus rekvizītus:

- 1) dokumenta izdošanas vietas nosaukums;
- 2) zīmoga nospiedums;
- 3) dokumenta apstiprinājuma uzraksts vai atzīme par dokumenta apstiprināšanu;
- 4) dokumenta reģistrācijas numurs.

Bāriņtiesas darbības noteikumu 70.punkts paredz, ka bāriņtiesa lēmumu rakstiski noformē un apzīmogo. Tādējādi bāriņtiesas lēmumam jābūt apzīmogotam, lietojot zīmoga nospiedumu paraksta rekvizītā.

Papildus nepieciešams ievērot Bāriņtiesas darbības noteikumu 67. un 68.punktā noteikto, ka pēc sēdes dalībnieku uzklaušanās un iepazīšanās ar lietas materiāliem, bāriņtiesas sēdes vadītājs un bāriņtiesas locekļi, kuri piedalās bāriņtiesas sēdē, apspriežas atsevišķā telpā un pieņem lēmumu. Lēmumu bāriņtiesa pieņem ar vienkāršu balsu vairākumu. Neviens no sēdes sastāva nav tiesīgs atturēties no balsošanas. Ja balsis dalās līdzīgi, izšķirošā ir sēdes vadītāja balss. No minētā izriet, ka, noformējot bāriņtiesas sēdē pieņemto lēmumu, to paraksta gan bāriņtiesas sēdes vadītājs, gan bāriņtiesas locekļi, kuri piedalījās attiecīgajā bāriņtiesas sēdē. Gadījumā, ja bāriņtiesas sēdi vada bāriņtiesas priekšsēdētāja norīkots bāriņtiesas loceklis, bāriņtiesas priekšsēdētājs bāriņtiesas sēdē pieņemto lēmumu neparaksta.

Izgatavoto bāriņtiesas lēmumu paraksta ar zilas krāsas pildspalvu, lēmuma parakstā nav pieļaujams izmantot citas krāsas pildspalvu.

1.1 Lēmuma teksts un lapu numerācija

Lēmumu raksta skaidri salasāmā literārā valodā, ievērojot valsts valodas pareizrakstības normas un terminoloģiju. Lēmuma tekstam un izteiksmei jābūt nepārprotami uztveramai, vienkāršai, skaidrai, precīzai, konkrētai un nepārprotamai, jāizvairās no liekiem informācijas atkārtojumiem. Personas vārdu un uzvārdu ieteicams rakstīt nesaīsinot, tomēr pieļaujams, ka pirmo reizi raksta pilnu vārdu un uzvārdu, bet tālāk tekstā lieto vārda pirmo burtu un pilnu uzvārdu. Iestādes nosaukums, rakstot lēmumā pirmo reizi, jāraksta pilns, turpmāk tekstā to pieļaujams saīsināt (piemēram, Bērnu sociālās aprūpes centrs „Rīga” (turpmāk – centrs „Rīga”).

Lēmumos, kurus noformē uz divām vai vairākām lapām (lappusēm), sākot ar otro lapu (lappusi), tās attiecīgi numurē ar arābu cipariem. Lapas (lappuses) numurs rakstāms katras lapas (lappuses) augšējās malas vidū bez jebkādam papildu zīmēm. Ja lēmums noformēts uz vairākām lapām, lapas nepieciešams cauršūt (caurauklot), apzīmogat, norādot cauršūto (caurauklotu) lapu skaitu.

1.2 Lēmuma atvasinājumi (kopijas un noraksti) un izraksts

Dokumentu juridiskā spēka likuma 6.panta pirmajā daļā noteikts, ka dokumenta atvasinājumam ir juridisks spēks tikai tad, ja attiecīgā dokumenta oriģinālam ir juridisks spēks.

Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumos ir reglamentēta dokumenta atvasinājumu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība. Dokumenta atvasinājums ir dokuments, kas pilnībā vai daļēji atveido dokumenta oriģinālu. Dokumenta atvasinājumu izstrādā noraksta, izraksta vai kopijas veidā. Dokumenta atvasinājumu var izstrādāt arī no dokumenta oriģināla noraksta, izraksta vai kopijas, ja tie izstrādāti un apliecināti normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

Lēmuma noraksts ir pilnībā pārrakstīts oriģinālā lēmuma teksts. Oriģinālā lēmumā esošo parakstu vietā norakstā ieraksta vārdu „(personiskais paraksts)”. Zīmoga nospieduma vietā raksta vārdu „(Zīmogs)”. Vārdus „Paraksts” un „Zīmogs” var atveidot ar attiecīgu spiedogu.

Lēmuma kopiju izstrādā, nokopējot vai citādā tehniskā veidā iegūstot oriģināla faksimilattēlu ar visām oriģināla grafiskajām un citām īpatnībām.

Noraksta vai kopijas pirmās lapas augšējā labajā stūrī jābūt attiecīgam uzrakstam ar lielajiem burtiem “NORAKSTS” vai “KOPIJA”.

Lēmuma noraksta vai kopijas pareizību apliecina ar apliecinājuma uzrakstu, kurā jābūt:

- 1) ar lielajiem burtiem rakstītiem vārdiem “NORAKSTS PAREIZS” vai “KOPIJA PAREIZA”;
- 2) noraksta vai kopijas apliecinātājas amatpersonas pilnam amata nosaukumam (ietverot arī pilnu organizācijas nosaukumu), pašrocīgam personiskajam parakstam un tā atšifrējumam;
- 3) apliecinājuma vietas nosaukumam;
- 4) apliecinājuma datumam.

Dokumenta noraksta vai kopijas pareizību ar savu parakstu apliecina bāriņtiesas priekšsēdētājs vai viņa norīkots bāriņtiesas darbinieks. Pilnvarojumam apliecināt dokumenta atvasinājuma pareizību jābūt ietvertam attiecīgā rīkojuma vai organizatoriskajā dokumentā (piemēram, bāriņtiesas priekšsēdētājs ar rīkojumu pilnvaro bāriņtiesas lietvedi apliecināt dokumenta atvasinājumus). Ja dokumenta noraksts vai kopija ir uz vairākām lapām, to pareizību drīkst apliecināt tikai tad, ja visas lapas ir numurētas un cauršūtas (caurauklotas).

Oriģinālais lēmums ir tikai viens, kas glabājas bāriņtiesā lietā 1-6. Lietu dalībniekiem un citām fiziskām un juridiskām personām bāriņtiesu praksē lielākoties nosūta un izsniedz lēmuma norakstus. Arī attiecīgajās lietās, kurās lēmums pieņemts (piemēram, aizbildnības lietā, lietā par bērna mantas pārvaldīšanu utt.) ievieto lēmuma norakstu.

Tā kā saskaņā ar normatīvajiem aktiem bāriņtiesa informē attiecīgas iestādes (piemēram, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūru) par bāriņtiesas pieņemtajiem lēmumiem, šajā gadījumā bāriņtiesa var informēt tās, nosūtot tām izgatavoto bāriņtiesas lēmuma izrakstu.

Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumu izpratnē lēmuma izraksts ir dokuments, kurā pārrakstīta dokumenta oriģināla teksta daļa un dokumenta rekvizīti. Izstrādājot dokumentu izrakstu, bāriņtiesa ievēro šādas prasības:

- 1) izraksta pirmās lapas augšējā labajā stūrī ar lielajiem burtiem raksta vārdu "IZRAKSTS";
- 2) jāpārraksta visi oriģināla rekvizīti;
- 3) jāpārraksta tā teksta daļa, kas nepieciešama personas tiesību un interešu aizstāvībai, savukārt nepārrakstītās dokumenta teksta daļas vietā raksta divpunkti, kuru liek kvadrātiņos;
- 4) informācija jāpārraksta tādā pašā secībā, kā tā ir izklāstīta oriģinālā;
- 5) izrakstā nedrīkst labot oriģinālā pieļautās kļūdas vai citādi grozīt vai papildināt tekstu;
- 6) ja oriģinālā ir nesalasāms teksts (piemēram, vārda daļa, vārds, vairāki vārdi vai citas zīmes), tad izrakstā jāpārraksta tikai tā teksta daļa, kas ir skaidri salasāma (atsevišķi burti vai vārda daļa), bet tā teksta daļa, kas ir nesalasāma, jānorāda ar vārdiem "nav salasāms";
- 7) tajā vietā, kur oriģinālā ir personiskais paraksts, izrakstā jāraksta vārds "personiskais paraksts", liekot to iekavās;
- 8) tajā vietā, kur oriģinālā ir zīmoga nospiedums, izrakstā jāraksta vārds "zīmogs", liekot to iekavās; ja nepieciešams, norāda zīmoga nospieduma tekstu.

2. Bāriņtiesas sēdes protokola noformējums

Saskaņā ar Bāriņtiesas darbības noteikumu 60.punktu par katru bāriņtiesas sēdē izskatāmo lietu rakstāms sēdes protokols. Sēdes protokolu raksta bāriņtiesas sekretārs vai bāriņtiesas norīkots darbinieks par katru izskatāmo lietu atsevišķi. Protokols rakstāms sēdes laikā, un tajā fiksē sēdes gaitu. Nav pieļaujams, ka sēdes gaitu protokolē bāriņtiesas loceklis, kurš vienlaicīgi arī piedalās lēmuma pieņemšanā. Protokola tekstu raksta tagadnes formā, tiešās vai netiešās runas veidā, atspoguļojot sēdes gaitu un lietas dalībnieku teikto, nelietojot atstāstījuma formu.

Sēdes protokola pirmā lapa jānoformē uz veidlapas. Sākot ar otro lapu (lappusi), tās attiecīgi numurē ar arābu cipariem. Ja protokols noformēts uz vairākām lapām, lapas nepieciešams caursūt (caurauklot) tāpat kā lēmumus, kas noformēti uz vairākām lapām. Sēdes protokolā norāda:

- 1) sēdes datumu un vietu, norādot adresi;
- 2) sēdes sākuma un beigu laiku;
- 3) personas, kuras piedalās sēdē, un personas, kurām par sēdi ir paziņots, bet kuras nav ieradušās, kā arī neierašanās iemeslus, ja tādi ir zināmi;

Šajā daļā norāda fizisko personu un no citām institūcijām uzaicināto pārstāvju vārda iniciāli, uzvārdu, institūciju pārstāvjiem, norādot arī viņu amatu;

- 4) lietas dalībnieku teikto;
- 5) sēdē pieņemto lēmumu, tajā skaitā lēmuma spēkā stāšanās un pārsūdzēšanas kārtību.

Piemēram, bāriņtiesas priekšsēdētājs paziņo pieņemto lēmumu: „pārtaukt Kārļa Bērziņa aizgādības tiesības Jānim Bērziņam”. Lēmums stājas spēkā un izpildāms nekavējoties. Lēmumu mēneša laikā var pārsūdzēt Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā, Baldones ielā 1A, Rīgā, LV-1007.

Vienlaikus vēršam uzmanību, ka, lai samazinātu lietu uzkrājumu administratīvajās tiesās un veicinātu to pieejamību reģionos, pēc tieslietu ministra iniciatīvas 2007.gadā tika izveidota darba grupa, lai izstrādātu koncepciju par administratīvo tiesu izvietojumu reģionos. Darba grupa secinājusi, ka saglabājama viena pirmā līmeņa administratīvā tiesa – Administratīvā rajona tiesa, veidojot Administratīvās rajona tiesas tiesu namus reģionos. Ievērojot minēto, katrā tiesu apgabalā izvietoti pa vienam tiesu namam, pilsētās, kurās atrodas apgabaltiesas. Administratīvo tiesnešu izvietošana četros apgabalos nepieciešama, lai veicinātu administratīvo tiesu pieejamību reģionos. Līdz ar to reģionu iedzīvotājiem vairs nav jādodas uz Rīgu, lai iesniegtu prasības Administratīvajā rajona tiesā.

Nemot vērā minēto, lēmumos nepieciešams korekti norādīt iestādes, kurā var pārsūdzēt bāriņtiesas pieņemtos administratīvos aktus, adresi. Detalizētākai informācijai skatīt Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas (turpmāk – inspekcija) sagatavoto informatīvo materiālu bāriņtiesām „Par Administratīvās rajona tiesas tiesu namu adresēm” (sk. inspekcijas mājas lapā, sadaļā „Noderīga informācija”).

Ja sēdē mutiski tiek izteikti atsevišķi lūgumi vai sniegti paskaidrojumi, kas var ietekmēt lietas izskatīšanu, tie jāieraksta sēdes protokolā. Tajā skaitā bāriņtiesai sēdes protokolā jāfiksē personas mutiski izteikts pilnvarojums citai fiziskai personai, kuru administratīvā procesa dalībnieks, izmantojot savas Administratīvā procesa likumā noteiktās tiesības uz pārstāvību, dažādu apsvērumu dēļ (piemēram, laika trūkuma dēļ, atbalsta un arīdzan juridiskās palīdzības sniegšanai utt.) pieaicinājis piedalīties lietas izskatīšanā bāriņtiesas sēdē vai citu darbību veikšanai administratīvajā procesā. Detalizētākai informācijai skatīt inspekcijas izstrādātos metodiskos ieteikumus bāriņtiesām "Par mutvārdu pilnvarojuma noformēšanu" (sk. inspekcijas mājas lapā sadaļā „Metodiskie ieteikumi”).

Lai iegūtu informāciju par bāriņtiesas rīcību gadījumos, kad bāriņtiesā ir saņemts personas lūgums pieaicināt uz bāriņtiesas sēdi ārvalsts diplomātiskās vai konsulārās pārstāvniecības pārstāvi, pamatojot to ar savu vai nepilngadīga bērna attiecīgās valsts pilsonību, aicinām iepazīties ar inspekcijas sagatavotajiem metodiskajiem ieteikumiem bāriņtiesām par diplomātiskās vai konsulārās amatpersonas piedalīšanos bāriņtiesas sēdē (sk. inspekcijas mājas lapā, sadaļā „Noderīga informācija”).

Pirms sēdes protokola parakstīšanas atrunā visus labojumus un pārsvītros līdz galam neaizpildītās rindas un citas brīvās vietas. Protokolā nav pieļaujami neatrunāti teksta dzēsumi un aizkrāsojumi.

Protokolu paraksta sēdes vadītājs un sekretārs vai norīkots bāriņtiesas darbinieks ne vēlāk kā trīs darbdienu laikā pēc bāriņtiesas sēdes. Ja protokols ir uz vairākām lapām, to caurauklo.

Sarežģītā lietā var izsludināt sēdes pārtraukumu līdz nākamajai darb dienai. Lēmumu par sēdes pārtraukumu ieraksta sēdes protokolā. Tāpat sēdes protokolā izdarāms ieraksts par administratīvā procesa dalībnieka izteikto noraidījumu, ja viņš konstatējis, ka bāriņtiesas sēdes sastāvā ir persona, kura saskaņā ar normatīvajiem aktiem nav tiesīga piedalīties lietas izskatīšanā. Noraidījums var būt pieteikts rakstiski vai mutiski.

Sēdes protokolu oriģināli glabājas lietā ar indeksu 1-5 atbilstoši bāriņtiesas lietu sarakstam, savukārt sēdes protokola kopija pievienojama attiecīgajai lietai.

3. Lēmuma pieņemšana, tā sastāvdaļas un lēmums par lietas izbeigšanu

Bāriņtiesa nekavējoties izvērtē lietas apstākļus un izdod administratīvo aktu (pieņem lēmumu) pēc nepieciešamo faktu konstatēšanas un administratīvā procesa dalībnieku uzklaušanās atbilstoši APL 63.panta pirmajā daļā noteiktajam. Savukārt, pamatojoties uz APL 67.panta otro daļu, bāriņtiesas rakstveidā izdots administratīvais akts satur šādas sastāvdaļas:

1) iestādes nosaukumu un adresi

Bāriņtiesas lēmumu sagatavo uz bāriņtiesas veidlapas, kurā jābūt norādītam bāriņtiesas nosaukumam un adresei, pasta indeksam, telefona numuram, kā arī faksa numuram un elektroniskā pasta adresei, ja tāda ir. Veidlapā ieteicams norādīt arī reģistrācijas numuru.

2) adresātu (fiziskajai personai – vārdu, uzvārdu, dzīvesvietu vai citas ziņas, kas palīdz identificēt personu)

Adresāts atbilstoši APL 27.panta pirmajā daļā noteiktajam ir privātpersona, attiecībā uz kuru izdots administratīvais akts vai veikta (tikš veikta) faktiskā rīcība. Papildus adresātam lēmumā norādāmi arī citi dalībnieki, ja tādi piedalās lietā (piemēram, iesniedzēja pārstāvis).

Bāriņtiesas lēmumā adresāts būs persona, kuras intereses pieņemtais lēmums skars, taču nav nepieciešams lēmumā īpaši norādīt, kas ir adresāts, tas secināms no katra konkrētā lēmuma (piemēram, lēmumā par aizgādības tiesību pārtraukšanu bērna mātei adresāts būs bērna māte, lēmumā par bērna ievietošanu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā – bērns).

Ja kāds no lietas dalībniekiem nepiedalās bāriņtiesas sēdē, iemesls, kādēļ lieta tiek izskatīta bez uzaicinātā administratīvā procesa dalībnieka klātbūtnes, jāatrunā lēmumā. Saskaņā ar Bāriņtiesas darbības noteikumu 54.punktā noteikto lietu var izskatīt bez administratīvā procesa dalībnieku klātbūtnes, ja:

1) ir ziņas par to, ka administratīvā procesa dalībniekiem noteiktā kārtībā ir paziņots par lietas izskatīšanu un viņi nav ieradušies uz attiecīgo sēdi, kā arī nav paziņojuši neierašanās iemeslu;

2) administratīvā procesa dalībniekam nav iespējams paziņot par lietas izskatīšanu tāpēc, ka viņš nav deklarējis dzīvesvietu un nav zināma viņa faktiskā atrašanās vieta.

Lai būtu pamats atsaukties uz šo normu, lietā jābūt pierādījumam, kas apliecina, ka administratīvā procesa dalībnieks ir informēts par lietas izskatīšanu (uzaicinājumam - dokumentam, kas apliecina, ka administratīvā procesa dalībniekam savlaicīgi izsūtīts vai pret parakstu izsniegts uzaicinājums ierasties uz bāriņtiesas sēdi) vai, ka administratīvā procesa dalībnieka atrašanās vieta nav zināma (piemēram, policijas izziņa, ka personas atrašanās vieta nav zināma). Ja uzaicinājums ir saņemts atpakaļ ar pasta atzīmi, ka adresāts nav sasniedzams, to pievieno lietai. Turklāt, ja administratīvā procesa dalībniekam ir attaisnojoši iemesli (piemēram, darbs, slimība u.c.) un viņš ir lūdzis izskatīt lietu bez viņa klātbūtnes bāriņtiesas sēdē, bāriņtiesa var skatīt lietu arī bez minētā administratīvā procesa dalībnieka klātbūtnes, lēmumā to atrunājot.

Personas kodu lieto tikai tad, ja citādā veidā personu nav iespējams identificēt (piemēram, vienā dzīvoklī dzīvo divas personas ar vienādu vārdu un uzvārdu). Jāņem vērā, ka sensitīvo personas datu (personas dati, kas norāda personas rasi, etnisko izcelsmi, reliģisko, filozofisko un politisko pārliecību, dalību arodbiedrībās, kā arī sniedz informāciju par personas veselību vai seksuālo dzīvi) izmantošana bāriņtiesas lēmumā pieļaujama tikai Fizisko personu datu aizsardzības likumā noteiktajā kārtībā. Lai identificētu administratīvā procesa dalībnieku, ir pilnīgi pietiekami lēmumā konstatējošā daļā norādīt viņa dzimšanas datus (piemēram, Jānis Liepiņš, dzimis 1965.gada 12.decembrī). Personas kods iekļaujams tikai lēmuma nolēmuma daļā.

Savukārt administratīvā procesa dalībnieka (iesniedzēja un adresāta) dzīvesvietu nav vēlams norādīt lēmuma nolēmuma daļā un ir pietiekami, ka tā ir norādīta lēmuma sākumā – konstatējošā daļā. Tādējādi tiek nodrošināts nosacījums, ka lēmumam jābūt īsam un kodolīgam.

3) ja administratīvā lieta ierosināta uz iesnieguma pamata, – iesniedzēja prasījumu

Administratīvo lietu bāriņtiesā ierosina saskaņā ar APL 55.pantu:

1) uz iesnieguma pamata (piemēram, māte lūgusi atļauju bērna vārdā pieņemt mantojumu, citā gadījumā – bērna vecmāmiņa lūgusi viņu iecelt par aizbildni u.c.);

2) uz iestādes iniciatīvas pamata (piemēram, bērna dzīves apstākļu pārbaudē vai citādi atklājas, ka bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos, kā arī tad, ja bērna turpmākā atrašanās ģimenē var apdraudēt viņa veselību vai dzīvību, bāriņtiesas priekšsēdētājs, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieks vai bāriņtiesas loceklis saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 23.panta pirmo daļu vienpersoniski pieņem lēmumu par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu; citā gadījumā - bāriņtiesai saskaņā ar Ministru kabineta 2003.gada 11.marta noteikumu Nr.111 „Adopcijas kārtība” 40.punktu, nepieciešams izvērtēt, vai bērnu aprūpes

iestādē esošam bērnam ir iespējams nodrošināt bērna audzināšanu un aprūpi ģimenē Latvijā, vai bērna interesēs ir pieļaujama bērna adopcija uz ārvalstīm u.c.);

3) uz augstākas iestādes rīkojuma vai citas institūcijas ziņojuma pamata (piemēram, pašvaldības sociālais dienests informējis, ka bērns atrodas veselībai un dzīvībai bīstamos apstākļos; vecāks nenodrošina bērna pilnvērtīgu aprūpi un uzraudzību; pirmsskolas izglītības iestāde informējusi, ka bērns uz iestādi tiek vests neregulāri, vecāki pēc bērna ieradušies reibuma stāvoklī u.c.).

Ja administratīvā lieta ierosināta uz iesnieguma pamata, administratīvajā aktā norāda iesniedzēja lūgumu. Norādei par izteikto lūgumu jābūt īsai un kodolīgai, no tā jābūt redzamam iemeslam, kādēļ administratīvā lieta ierosināta. Iesniegums pilnībā nav jāpārraksta. Optimāls, bet ne vienmēr pietiekams ir viens teikums, piemēram: „Jānis Kalniņš iesniegumā lūdz iecelt viņu par nepilngadīgā Pētera Lejiņa aizbildni, jo bērns palicis bez vecāku gādības”. Ja iesniedzējs savu lūgumu lietas izskatīšanas laikā, it sevišķi uzklaušanās stadijā, ir precizējis vai papildinājis, bāriņtiesas lēmumā atspoguļojami visi lūgumi, kas izteikti attiecībā uz bērna vai aizgādībā esošās personas tiesību un tiesisko interešu ievērošanu.

No iesniedzēja lūguma vai citas lietas ierosināšanas pamata ieteicams atvasināt bāriņtiesas lēmuma nosaukumu. Piemēram: “Par aizbildnības nodibināšanu un aizbildņa iecelšanu Pēterim Lejiņam.”.

Administratīvās lietas ierosināšanas pamats jānorāda arī tad, ja lieta ierosināta pēc iestādes iniciatīvas, piemēram, „Lai ievērotu Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 1.punktā noteikto, ja ir faktiski šķēršļi, kas liedz vecākam iespēju aprūpēt bērnu, bāriņtiesa lemj par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu, tādējādi bāriņtiesa ierosinājusi lietu par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu Ingai Bērziņai.”

Savukārt, ja lieta ierosināta uz citas institūcijas ziņojuma pamata, administratīvajā aktā norāda kāda iestāde un ko ir ziņojusi. Norādei uz ziņojumu arī jābūt īsai un kodolīgai, no tās jābūt redzamam iemeslam, kādēļ administratīvā lieta ierosināta. Piemēram: „2014.gada 27.jūnijā bāriņtiesā saņemta Sociāla dienesta sniegtā informācija, ka Inga Bērziņa ilgstoši neveic vecāku aprūpes pienākumus un ir pametusi dēlu Jāni Bērziņu novārtā, kā arī bērnam netiek nodrošināta viņa attīstībai atbilstoša aprūpe. Ievērojot minēto un Administratīvā procesa likuma 55.panta 3.punktā noteikto, ka administratīvo lietu iestādē ierosina uz citas institūcijas ziņojuma pamata, bāriņtiesa ierosinājusi lietu par Jāņa Bērziņa aizgādības tiesību pārtraukšanu Ingai Bērziņai.”.

4) administratīvā procesa dalībnieku viedokļus un argumentus, ja tādi ir izteikti

Bāriņtiesas lēmumā ir jāatspoguļo administratīvā procesa dalībnieku izteiktie viedokļi un argumenti. Vērā ņemams, ka lēmumā norādāmi tikai tie viedokļi un argumenti, kuriem ir nozīme lietā, un, kuri attiecas uz konkrētas lietas labāku izprašanu.

Nepieciešams ievērot, ka bāriņtiesas lēmumā atspoguļojami arī tie administratīvā procesa dalībnieku izteiktie viedokļi un argumenti, kuri nesaskan ar lēmuma rezolutīvajā daļā norādīto, pamatojot, kādēļ bāriņtiesa šos argumentus nav ņēmusi vērā. Piemēram, lietā par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu iesniedzējs kā argumentu bērna aizgādības tiesību pārtraukšanai norāda bērna mātes zemos ienākumus. Šajā gadījumā lēmumā bāriņtiesai, komentējot šo viedokli, būtu nepieciešams norādīt, ka personas zemie ienākumi, atbilstoši Latvijas Republikas Civillikuma (turpmāk - Civillikums) 203.panta pirmajā daļā noteiktajam, nevar būt par pamatu bērna aizgādības tiesību pārtraukšanai.

Atbilstoši APL 62.panta trešajai daļai, ja bāriņtiesas lēmumā procesa dalībnieku viedoklis un argumenti nav noskaidroti, administratīvā akta pamatojumā norāda iemeslu, kādēļ tas nav izdarīts.

Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 20.panta otrajai daļai, bērnam tiek dota iespēja tikt uzklauštam jebkādās ar viņu saistītās administratīvās procedūrās. Tādējādi bāriņtiesai nepieciešams ievērot, ka arī bērna viedoklis noskaidrojams visos gadījumos, kad vien tas iespējams, un bērns spēj formulēt savu viedokli: gan tad, kad bērns ir attiecīgā bāriņtiesas lēmuma adresāts (piemēram, aizbildnības lietā); gan tad, kad bērns ir trešā persona (piemēram, lietā par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu un

atjaunošanu bērna vecākiem). Noskaidroto bērna viedokli nepieciešams fiksēt sarunas protokolā un pievienot lietai. Analógiska kārtība piemērojama arī personu ar rīcībspējas ierobežojumu tiesību un tiesisko interešu aizsardzībā, ja aizgādībā esošās personas veselības stāvoklis to atļauj un šī persona spēj formulēt savu viedokli.

Papildus vērā ņemams, ka, lai gan institūcija, kura pieaicināta, lai savas kompetences ietvaros sniegtu atzinumu izskatāmajā lietā (piemēram, pašvaldības sociālais dienests, atsevišķos gadījumos ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija utt.) APL izpratnē nav uzskatāma par administratīvā procesa dalībnieku, tomēr arī šīs institūcijas atzinums, kā arī tās viedoklis un argumenti ir noskaidrojami un izvērtējami kopsakarā ar citiem lietā esošajiem materiāliem un sniegtajiem viedokļiem. Tāpat saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 22.panta piektās daļas 3.punktu, sagatavojot lietu par pārtraukto bērna aizgādības tiesību atjaunošanu vai par prasības iesniegšanu tiesā aizgādības tiesību atņemšanai vecākam, bāriņtiesai būtiski noskaidrot audžuģimenes, aizbildņa vai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas sniegto informāciju par bērna un vecāka saskarsmi, garīgo un materiālo atbalstu bērna audzināšanā ārpusģimenes aprūpes laikā. Personas, kura nav uzskatāma par administratīvā procesa dalībnieku, bet kura var sniegt bāriņtiesai būtisku informāciju par izskatāmo lietu (piemēram, bērna aukle, skolotājs utt.), viedoklis noskaidrojams ārpus bāriņtiesas sēdes. Minētā persona uzaicināma uz pārrunām bāriņtiesā un tās viedoklis fiksējams sarunas protokolā, ko pievieno attiecīgajai lietai.

Lemjot par attiecīgā bāriņtiesas lēmuma pieņemšanu, bāriņtiesai nepieciešams ne tikai uzklaut un noskaidrot administratīvā procesa dalībnieku (kā arī personu, kas var sniegt bāriņtiesai būtisku informāciju) viedokli, bet arī izvērtēt to kopsakarā ar lietā esošajiem materiāliem un sniegtajiem argumentiem. Tādējādi lēmumā atspoguļojot galvenos argumentus un viedokļus, kas iegūti uzklautāšanas procesā.

5) faktu konstatējumu

APL 59.pantā noteikts, ka pēc administratīvās lietas ierosināšanas iestāde iegūst informāciju, kas saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir nepieciešama, lai pieņemtu attiecīgo lēmumu. Lai iegūtu nepieciešamo informāciju un panāktu tiesisku, taisnīgu un efektīvu lietas izskatīšanu, iestāde pēc iespējas dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus.

Iegūstot informāciju, iestāde var izmantot visas tiesiskās metodes, arī iegūt informāciju no administratīvā procesa dalībniekiem, citām institūcijām, kā arī ar liecinieku, ekspertu, apskates, dokumentu un cita veida pierādījumu palīdzību. Ja iestādei nepieciešamā informācija ir nevis administratīvā procesa dalībnieku, bet gan citas institūcijas rīcībā, iestāde to iegūst pati, nevis pieprasa no administratīvā procesa dalībniekiem.

Ja nepieciešamā informācija satur ziņas par fiziskās personas privāto dzīvi (personas kods, tautība, pilsonība, dzīvesvieta, ģimenes stāvoklis, veselības stāvoklis, sodāmība, ienākumi, īpašums, reliģiskie vai politiskie uzskati vai citas ziņas), iestāde paskaidro privātpersonai, uz kāda normatīvā akta pamata un kādam mērķim iestāde šīs ziņas vēlas iegūt, kā arī to, vai privātpersonai šīs ziņas saskaņā ar ārējo normatīvo aktu jāsniedz obligāti vai to sniegšana ir brīvprātīga.

Procesa dalībniekam ir pienākums iesniegt pierādījumus, kas ir viņa rīcībā, un paziņot iestādei par faktiem, kas viņam ir zināmi un konkrētajā lietā varētu būt būtiski.

Vēršam uzmanību, ka faktu uzskaitījumam jābūt īsam, bet precīzam. Atbilstoši APL 67.panta trešajai daļai lēmuma faktu konstatējuma daļā norāda pierādījumus, uz kuriem pamatoti secinājumi, un argumentus, uz kuru pamata pierādījumi noraidīti. Līdz ar to atsaukties var tikai uz pārbaudītiem faktiem (piemēram, norādot, ka „bērna māte ir mirusi”, bāriņtiesa atsauca uz miršanas apliecību, norādot tās numuru un izdošanas datumu). Kā faktus var norādīt arī iepriekš izdotos administratīvos aktus (piemēram, izskatot lietu par prasības iesniegšanu tiesā aizgādības tiesību atņemšanai, kā faktu avots var būt bāriņtiesas pieņemtais lēmums par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu). Tāpat kā attiecībā uz viedokļiem un

argumentiem, administratīvajā aktā jānorāda tikai tie fakti, kam ir nozīme lietas iznākumā. Ja kāds no administratīvā procesa dalībniekiem kādu no faktiem uzrādījis kā būtisku, bet iestāde to par būtisku neuzskata, to var norādīt, bet pamatojuma daļā jāpaskaidro, kādēļ šis fakts par būtisku netiek uzskatīts. Jānorāda ne tikai tie fakti, kas ir būtiski adresātam, bet arī citiem administratīvā procesa dalībniekiem.

6) administratīvā akta pamatojumu, it sevišķi ietverot lietderības apsvērumus

Administratīvā akta pamatojuma princips noteic personas tiesības zināt, kāds ir tai izdotā administratīvā akta pamatojums. Administratīvā akta pamatojums ļauj personai saprast, ka bāriņtiesa nav rīkojusies patvaļīgi un ka administratīvais akts ir pareizs, kā arī secināt, vai to apstrīdēt un pārsūdzēt. Bāriņtiesai ir pienākums lēmumā sniegt šādu pamatojumu pienācīgā kārtā, proti, lai tas personai arī bez speciālām zināšanām būtu saprotams. Administratīvā akta pamatojumu plašākā nozīmē veido faktisko un tiesisko apstākļu izklāsts, tostarp piemēroto tiesību normu norāde, (tajā skaitā jābūt atsaucei uz materiālo un/vai procesuālo tiesību normām, kuras piešķir bāriņtiesai tiesības pieņemt konkrētu lēmumu), kā arī lietderības apsvērumi, ja tādi bija jāizdara.

Tādejādi administratīvā akta pamatojums (plašākā nozīmē) ir nozīmīgākā bāriņtiesas lēmuma daļa, jo tajā norādāmi galvenie argumenti un fakti apkopojums, kāpēc bāriņtiesa ir pieņēmusi tieši šādu lēmumu.

Atbilstoši APL 67.panta ceturtajai daļai, iestāde administratīvo aktu pamato ar Satversmi, likumiem, Ministru kabineta noteikumiem, starptautisko tiesību vai Eiropas Savienības normām, kā arī vispārējiem tiesību principiem. Pamatojumā norāda attiecīgā ārējā normatīvā akta pantu, tā daļu, punktu vai apakšpunktu. Ir svarīgi atzīmēt, ka nepietiek vien ar to, ka iestāde administratīvo aktu pamato vien ar tiesību normām. Personai, kuras tiesības skars konkrētais administratīvais akts, ir skaidri jāsaprot, kā konkrētās tiesību normas attiecās uz konkrēto gadījumu. Piemēram, lēmumā par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu kā pamatojums norādams Civillikuma 203.panta pirmās daļas 1. vai 2.punkts un Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 1. vai 2.punkts, jo minētās tiesību normas noteic, ka bāriņtiesa ir kompetenta lemt par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu konkrētajos gadījumos.

Cits piemērs - lēmumos par bērna ievietošanu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā jāpamato, kādēļ bērns nav ievietots audžuģimenē vai nodots aizbildnībā, jo saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 35.panta pirmo daļu bāriņtiesa lemj par bāreņa vai bez vecāku gādības palikuša bērna ievietošanu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā, ja ārpusģimenes aprūpi bērnam nav iespējams nodrošināt pie aizbildņa vai audžuģimenē vai ja aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē konkrētam bērnam nav piemērota.

Nepieciešams ievērot, ka atbilstoši APL 67.panta piektajai daļai administratīvā akta pamatojumā iestāde var izmantot argumentus, kas izteikti publicētos tiesas spriedumos un juridiskajā literatūrā, kā arī citā speciālajā literatūrā.

Gadījumos, kad administratīvais akts tiek pārsūdzēts Administratīvajā rajona tiesā, tiesas kontrole lielākoties aptver nevis nolēmuma daļu, bet gan administratīvā akta pamatojumu.

Papildus nepieciešams ņemt vērā, ka pamatojumam jāietver lietderības apsvērumi. Lietderības apsvērumi ir materiāli apsvērumi, kuri iestādei jāizdara, izmantojot tai piešķirto rīcības brīvību. Turpretim iestādes rīcības brīvība ir likumā (normatīvajā aktā) iestrādāts mehānisms, kuras mērķis ir panākt, ka konkrētajā gadījumā iestājas nevis likumā paredzētās standarta sekas, bet gan, ka iestāde var pati izvēlēties konkrētajam gadījumam piemērotākās sekas. Tas tāpat ir noteikts mehānisms, sava veida kompetences norma, kas pilnvaro iestādi, likuma noteiktajos ietvaros pašai izvēlēties tiesiskās sekas.

Lietderības apsvērumu mērķis ir panākt, lai iestāde, izmantojot savu rīcības brīvību, no vairākām iespējamām tiesiskajām sekām izvēlētos tieši konkrētajā gadījumā piemērotākās sekas. Ja iestādes rīcības

brīvība ir ietvars, kas pilnvaro iestādi atrast pareizās tiesiskās sekas, tad lietderības apsvērumi ir saturs, ar ko šis ietvars tiek piepildīts.

No minētā izriet, ka lietderības apsvērumu izdarīšana ir obligāti saistīta ar iestādes rīcības brīvību. Tikai tad, ja iestādei ir piešķirta rīcības brīvība (kas noskaidrojams, izvērtējot attiecīgo likuma normu), iestāde ir pilnvarota izdarīt lietderības apsvērumus. Administratīvā akta izdošanas gadījumā tas nozīmē, ka – atkarībā no rīcības brīvības pilnvarojuma satura – iestāde var izdot izdošanas izvēles, satura izvēles vai brīvo administratīvo aktu (APL 65.panta otrā – ceturtnā daļa).

Rīcības brīvības ietvaros, lemjot par administratīvā akta izdošanu un tā saturu, iestādei saskaņā ar APL 66.pantu jāveic šādi četri lietderības pārbaudes soļi:

- 1) administratīvā akta nepieciešamība, lai sasniegtu tiesisku (legitīmu) mērķi;
- 2) administratīvā akta piemērotība attiecīgā mērķa sasniegšanai;
- 3) administratīvā akta vajadzība, tas ir, par to, vai šo mērķi nav iespējams sasniegt ar līdzekļiem, kuri mazāk ierobežo administratīvā procesa dalībnieku tiesības vai tiesiskās intereses;
- 4) administratīvā akta atbilstība, salīdzinot privātpersonas tiesību aizskārumu un sabiedrības interešu ieguvumu un ņemot vērā, ka privātpersonas tiesību būtisku ierobežošanu var attaisnot tikai ievērojams sabiedrības ieguvums.

Turpretim, ja likums iestādei nepiešķir rīcības brīvību, tad tas iestādi nav pilnvarojis izdarīt lietderības apsvērumus un likuma ietvaros izvēlēties piemērotākās tiesiskās sekas. Šādā gadījumā iestādei ir jāpiemēro likuma normā paredzētās standarta tiesiskās sekas. Administratīvā akta izdošanas gadījumā tas nozīmē, ka tai jāizdod obligātais administratīvais akts (APL 65.panta pirmā daļa)¹.

Īpaša uzmanība vēršama APL 65.panta ceturtnajā daļā un 63.panta pirmās daļas 4.punktā un otrajā daļā noteiktajam, ka, ja piemērojamā tiesību norma ļauj iestādei izlemt, vai administratīvo aktu izdot vai neizdot, bet izdošanas gadījumā nenosaka konkrētu tā saturu, iestāde vispirms apsver izdošanas lietderību. Ja iestāde secina, ka administratīvā akta izdošana nav lietderīga, tā lietu izbeidz vai administratīvā akta izdošanu atsaka. Lēmumu par lietas izbeigšanu faktu trūkuma vai nelietderīguma dēļ iestāde izdod, ja lieta ierosināta pēc iestādes iniciatīvas, tai skaitā uz citas privātpersonas sniegtas informācijas (sūdzības) pamata. Lēmumu par lietas izbeigšanu un tā motivāciju iestāde paziņo iesniedzējam, kā arī citiem administratīvā procesa dalībniekiem, kuri bijuši aicināti izteikt savu viedokli.

No minētā izriet, ka tajos gadījumos, kad bāriņtiesa, saņemot lūgumu izdot administratīvo aktu (piemēram, lūgums pārtraukt vecākam aizgādības tiesības) un izskatot konkrētu lietu, konstatē, ka lēmuma izdošana nav lietderīga vai bāriņtiesas rīcībā nav pietiekošu faktu, tā, vadoties no bāriņtiesas rīcībā esošās informācijas, var pieņemt lēmumu par lietas izbeigšanu. Piemēram, bāriņtiesā saņemts kaimiņienes Annas Bērziņas iesniegums ar lūgumu pārtraukt bērna aizgādības tiesības Marijai un Pēterim Ozoliņiem, pamatojoties uz to, ka Ozoliņu ģimenē netiek pietiekami nodrošināta bērna aprūpe, bērnam nav sniegts atbilstošs uzturs, apģērbs un nav nodrošināta medicīniska aprūpe. Ievērojot minēto, bāriņtiesā ierosināta lieta par Jāņa Ozoliņa aizgādības tiesību pārtraukšanu Marijai Ozoliņai un Pēterim Ozoliņam. Bāriņtiesa, lai pieņemtu attiecīgu lēmumu izskatāmajā lietā, veikusi pārrunas un pieprasījusi paskaidrojumus no M.Ozoliņas un P.Ozoliņa par J.Ozoliņa personisko tiesību aizsardzību, noskaidrojusi bērna viedokli par situāciju un savstarpējām attiecībām ģimenē, pārbaudījusi J.Ozoliņa dzīves apstākļus, pieprasījusi informāciju no J.Ozoliņa ģimenes ārsta par zēna veselības stāvokli, kā arī informāciju no zēna mācību iestādes par J.Ozoliņa sekmēm un vecāku izrādīto iniciatīvu dēla mācību procesa apgūvē, ieguvusi pašvaldības sociālā dienesta sniegto informāciju un citu nepieciešamu informāciju. Izvērtējot bāriņtiesas rīcībā esošos lietas materiālus, tā secinājusi, ka J.Ozoliņam ir nodrošināta atbilstoša audzināšana, aprūpe un attīstība, ievērojot zēna vecumu, vajadzības un veselības stāvokli. Tāpat bāriņtiesa noskaidrojusi, ka starp Ozoliņu ģimeni un A.Bērziņu pastāv nesaskaņas, kas pēc būtības nav attiecināmas uz J.Ozoliņa

¹ Levits E. Samērīguma princips un obligātais administratīvais akts. *Jurista vārds*, 2007. marts, Nr.13 (466).

aizgādības tiesībām, bet gan uz dzīvokļa īpašuma tiesību jautājumiem. Ņemot vērā minēto, bāriņtiesa var izdot lēmumu par lietas izbeigšanu. Vienlaikus jāņem vērā, ka šajos gadījumos nav atbalstāmi lēmumi par aizgādības tiesību pārtraukšanu, kurā nolēmuma daļā nolemts „nepārtraukt aizgādības tiesības”.

Minētais izriet no šādiem apsvērumiem. Pamatojoties uz Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmo daļu, bāriņtiesa lemj par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākam, ja:

- 1) ir faktiski šķēršļi, kas liedz vecākam iespēju aprūpēt bērnu;
- 2) bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vecāka vainas dēļ (vecāka apzinātas rīcības vai nolaidības dēļ);
- 3) vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību;
- 4) vecāks ir devis piekrišanu bērna adopcijai, izņemot gadījumu, kad viņš kā laulātais ir devis piekrišanu tam, ka bērnu adoptē otrs laulātais;
- 5) konstatēta vecāka vardarbība pret bērnu vai ir pamatotas aizdomas par vecāka vardarbību pret bērnu.

Līdz ar to, ja bāriņtiesa, izvērtējot savā rīcībā esošos lietas materiālus, konstatē, ka kādas konkrētas lietas ietvaros minētā likuma pantā norādītie aizgādības tiesību pārtraukšanas iemesli nepastāv, tad attiecīgi būtu nekorekti attiecībā uz lēmuma adresātu (bērna vecāku) pieņemt šādu lēmumu, arī tad, ja bāriņtiesa nolemj „nepārtraukt bērna aizgādības tiesības”.

Izdotot lēmumu par lietas izbeigšanu, bāriņtiesa ievēro iepriekš norādīto kārtību attiecībā uz administratīvā akta formu un sastāvdaļām. Savukārt lēmuma par lietas izbeigšanu paziņošana notiek saskaņā ar Bāriņtiesas darbības noteikumu 70.punktu. Aprakstītā kārtība par lēmumiem, ar kuriem izbeidz lietu, piemērojama arī attiecībā uz citiem bāriņtiesas kompetencē esošajiem jautājumiem.

7) atsevišķu piemēroto tiesību normu uzskaitījumu (norādot arī tiesību akta pantu, tā daļu, punktu vai apakšpunktu)

Administratīvajam aktam ir jāsaturs norāde uz piemērotajām tiesību normām. Saskaņā ar APL 74.panta pirmās daļas 3.punktu, administratīvais akts nav spēkā, ja rakstveidā izdotajā adresātam nelabvēlīgajā administratīvajā aktā nav piemēroto tiesību normu uzskaitījuma.

Lai persona varētu vieglāk uztvert lēmumā minēto, vienlaikus pārliecinoties, ka bāriņtiesa lēmumu ir pieņēmusi, vadoties no konkrētām tiesību normām, ieteicams piemērotās tiesību normas citēt. Ja administratīvā procesa dalībnieks norādījis uz kādu tiesību normu, bet iestāde to nav piemērojusi, iestādei jāpaskaidro, kādēļ šī norma nav piemērota vai nav piemērojama.

Norādot piemēroto tiesību normu, bāriņtiesai nepieciešams korekti noformēt attiecīgā normatīvā akta nosaukumu un tā vienību. Atsauci uz konvencijām veido iestādes nosaukums, kas attiecīgo dokumentu pieņēmusi, pieņemšanas datums, dokumenta veids un priekšmets, piemēram, „ANO Ģenerālās asamblejas 1989.gada 20.novembra Konvencijas par bērna tiesībām 7.panta pirmā daļa”.

Atsauci uz likumu veido norāde uz attiecīgā normatīvā akta nosaukumu attiecīgā locījumā un norāde uz attiecīgā normatīvā akta vienību attiecīgā locījumā. Piemēram, „Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 1.punkts”. Ja likums, uz kuru veido atsauci, sākas ar vārdu "par", likuma nosaukuma vietā raksta vārdu „likums” attiecīgā locījumā, vārdu „par” (ar lielo „p” burtu) un attiecīgā normatīvā akta nosaukumu pēdējās, piemēram, likuma „Par pašvaldībām” 5.panta otrā daļa. Lai pārliecinātos, ka bāriņtiesa pareizi norādījusi attiecīgā likuma nosaukumu, ieteicams izmantot Normatīvo aktu informācijas sistēmas pārlūkprogrammu (NAIS) vai „Latvijas Vēstneša” normatīvo aktu vortāls (www.likumi.lv). Minētais ir būtiski, jo vairāku normatīvo aktu nosaukumi atbilst tā saucamajam normatīvo aktu nosaukumu vecajam stilam. Piemēram, Latvijas Republikas Satversme, Latvijas Republikas Civillikums utt.

Atsauci uz Ministra kabineta noteikumiem veido:

- 1) vārdi "Ministru kabineta";
- 2) noteikumu izdošanas datums attiecīgā locījumā;

- 3) vārds "noteikumi" attiecīgā locījumā;
- 4) saīsinājums vārdam "numurs" – "Nr.";
- 5) noteikumu numurs;
- 6) noteikumu nosaukums pēdiņās;
- 7) noteikumu vienība.

Piemēram, "Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumu Nr.1037 „Bāriņtiesas darbības noteikumi” 16.punkts” vai “Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumu Nr.1037 „Bāriņtiesas darbības noteikumi” 13.2.apakšpunkts”.

Vienlaikus bāriņtiesai, norādot piemēroto tiesību normu, nepieciešams korekti uzskaitīt normatīvos aktos, proti, vadoties no tā juridiskā spēka. Pamatojoties uz APL 15.panta otrajā daļā noteikto, bāriņtiesa ievēro šādu ārējo normatīvo aktu juridiskā spēka hierarhiju:

- 1) Satversme;
- 2) likums;
- 3) Ministru kabineta noteikumi;
- 4) pašvaldību saistošie noteikumi.

Bāriņtiesai nepieciešams regulāri sekot līdzi izmaiņām tiesību aktos, lai izslēgtu situāciju, ka bāriņtiesa atsaukas uz spēkā neesošu tiesību normu.

8) adresātam uzlikto tiesisko pienākumu (noteiktu rīcību vai noteiktas rīcības aizliegumu) vai tam piešķirtās, apstiprinātās vai noraidītās tiesības

Ievērojot, ka lielākā daļa bāriņtiesas lēmumu ir individuāli tiesību akti, kas nodibina, groza, konstatē vai izbeidz tiesiskās attiecības, tad bāriņtiesas lēmumā ir jābūt norādei uz personai piešķirtajām tiesībām, uzliktajiem pienākumiem vai konstatētajiem faktiem. Pienākumiem un tiesībām ir jābūt formulētām konkrēti un saprotami (piemēram, „pārtraukt Kristapa Kalniņa aizgādības tiesības Ingai Kalniņai”), tās nevar būt abstraktas. Nav pieļaujams lēmumā rakstīt, piemēram, šādi: „pārtraukt bērna aizgādības tiesības mātei”. Adresātam uzliktais tiesiskais pienākums vai piešķirtās tiesības ir norādāmas lēmuma nolēmuma daļā. Ja lēmuma nolēmuma daļā iekļauti vairāki punkti, tos nepieciešams sakārtot loģiskā secībā (piemēram, „1. Nodibināt aizbildnību Andrim Pļaviņam. 2. Iecelt Līgu Krauju par Andra Pļaviņa aizbildni. 3. Uzdot Līgai Kraujai sastādīt Andra Pļaviņa mantas sarakstu un vienu eksemplāru mēneša laikā iesniegt bāriņtiesā.”).

9) norādi, kur un kādā termiņā šo administratīvo aktu var pārsūdzēt

Nemot vērā to, ka tiesības pārsūdzēt iestādes lēmumu ir vienas no svarīgākajām personas tiesībām administratīvajā procesā, bāriņtiesas lēmumā noteikti nepieciešams norādīt lēmuma pārsūdzēšanas kārtību un termiņus. Norādei par pārsūdzēšanu jāietver gan vieta (iestādes nosaukums un adrese), gan termiņš (APL 79.pants). Norādi uz lēmuma pārsūdzēšanas iespējām ieteicams formulēt šādi: „Lēmumu var pārsūdzēt Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā mēneša laikā no tā spēkā stāšanās brīža Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā, Rīgā, Baldones ielā 1A.”

Vēršam uzmanību, ka lēmumos nepieciešams korekti norādīt iestādes, kurā var pārsūdzēt bāriņtiesas pieņemtos administratīvos aktus, adresi. Detalizētākai informācijai skatīt inspekcijas sagatavoto informatīvo materiālu bāriņtiesām „Par Administratīvās rajona tiesas tiesu namu adresēm” (sk. inspekcijas mājās lapā, sadaļā „Noderīga informācija”).

Apstrīdēšanas (pārsūdzēšanas) norādei administratīvajā aktā ir īpašs mērķis – informēt administratīvā akta adresātu un citas personas, kuras skar izdotais administratīvais akts, par viņu tiesībām turpināt uzsākto administratīvo procesu un pārbaudīt izdotā administratīvā akta tiesiskumu. Tādējādi, apstrīdēšanas (pārsūdzēšanas) norādei ir jābūt pietiekami skaidrai, lai persona to varētu saprast un atbilstoši izdarīt izvēli par savu turpmāko rīcību.

Gadījumos, kad bāriņtiesas lēmums nav pārsūdzams, bāriņtiesai tas ir jānorāda (piemēram, „Lēmums nav pārsūdzams”)².

Nepieciešams ievērot, ka arī Bāriņtiesu likuma 23.panta pirmajā daļā noteiktajā kārtībā pieņemtais bāriņtiesas priekšsēdētāja, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieka vai bāriņtiesas locekļa vienpersoniskais lēmums par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākiem un bērna nogādāšanu audžuģimenē, ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā, slimnīcā vai citos drošos apstākļos ir administratīvais akts. Arī šādā lēmumā ir nepieciešama norāde uz lēmuma pārsūdzēšanas iespējām un personām, uz kurām tas attiecas, kā arī nepieciešams izskaidrot, ka 15 dienu laikā bāriņtiesa pieņems koleģiālu lēmumu šajā lietā par pārtraukto aizgādības tiesību atjaunošanu bērna vecākiem vai bērna ārpusģimenes aprūpi.

4. Bāriņtiesas lēmuma pieņemšanas termiņš, spēkā stāšanās un paziņošana

Iesniegumu likuma 5.panta trešā daļa paredz, ka iestāde atbildi pēc būtības sniedz saprātīgā termiņā, ņemot vērā iesniegumā minētā jautājuma risināšanas steidzamību, bet ne vēlāk kā viena mēneša laikā no iesnieguma saņemšanas, ja likumā nav noteikts citādi. Savukārt APL 64.panta pirmajā daļā noteikts, ka, ja administratīvā lieta ierosināta uz iesnieguma pamata, iestāde pieņem lēmumu par administratīvā akta izdošanu viena mēneša laikā no iesnieguma saņemšanas dienas, ja likumā nav noteikts cits termiņš vai citā normatīvajā aktā — īsāks termiņš administratīvā akta izdošanai. No minētā izriet, ka, izlemjot bāriņtiesas kompetencē esošos jautājumus, bāriņtiesai primāri jāvadās no principa, ka attiecīgai lietai jābūt izskatītai un bāriņtiesas lēmumam jābūt pieņemtam saprātīgā termiņā, bet ne vēlāk, kā viena mēneša laikā no attiecīgā iesnieguma saņemšanas, ja administratīvā lieta ierosināta uz iesnieguma pamata, ņemot vērā izskatāmās lietas steidzamību un jebkādas vilcināšanās aizliegumu.

Lai gan normatīvajos aktos nav tieši atrunāts termiņš, kurā izskata lietu un pieņem bāriņtiesas lēmumu, gadījumos, kad administratīvā lieta ierosināta pēc bāriņtiesas iniciatīvas vai uz citas institūcijas ziņojuma pamata, bāriņtiesai jāvadās no Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta piektajā daļā noteiktā, ka bāriņtiesa savā darbībā ievēro labas pārvaldības principu, kas cita starpā sevī ietver taisnīgu procedūru īstenošanu saprātīgā laikā. Saprātīgs laiks katrā konkrētā lietā nosakāms individuāli, ņemot vērā izskatāmās lietas steidzamību, sarežģītību, nepieciešamās informācijas iegūšanas laiku, jebkādas vilcināšanās aizliegumu un citus būtiskus apstākļus.

APL 64.panta otrā daļa noteic, ja objektīvu iemeslu dēļ šā panta pirmajā daļā noteikto termiņu nav iespējams ievērot, iestāde to var pagarināt uz laiku, ne ilgāku par četriem mēnešiem no iesnieguma saņemšanas dienas, par to paziņojot iesniedzējam. Ievērojot minēto, secināms, ka bāriņtiesa, nepieciešamības gadījumā, pamatojoties uz konkrētiem objektīviem iemesliem un ievērojot bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju vislabākās intereses, var pagarināt bāriņtiesas lēmuma izdošanas termiņu minētajā lietā uz laiku ne ilgāku par četriem mēnešiem³. Tādējādi bāriņtiesai jāizvērtē tieši, cik ilgs laiks lēmuma pieņemšanai ir nepieciešams. Papildus jāņem vērā, ka minētais lēmums pārsūdzams Administratīvajā rajona tiesā, ņemot vērā, ka minētais lēmums var būtiski ietekmēt administratīvā procesa dalībnieku tiesības vai intereses.

Bāriņtiesai nepieciešams ievērot, ka iesniedzējs, pamatojoties uz APL 64.panta trešo daļu, steidzamos gadījumos, iesniedzot motivētu iesniegumu, var lūgt bāriņtiesu, lai tā lēmumu pieņem saīsinātā termiņā. Saņemot šādu iesniegumu, bāriņtiesa nekavējoties izskata un rakstveidā pieņem attiecīgu lēmumu³. Atteikuma gadījumā lēmumu nekavējoties paziņo iesniedzējam. Vēršam uzmanību, ka minētais lēmums pārsūdzams Administratīvajā rajona tiesā.

² Par bāriņtiesas lēmumiem, kuri nav pārsūdzami, skatīt šo metodisko ieteikumu 5.nodaļu. ³

Detalizētākai informācijai skatīt šo metodisko ieteikumu 7.nodaļu.

³ Detalizētākai informācijai skatīt šo metodisko ieteikumu 7.nodaļu.

Vadoties no Bāriņtiesu likuma 49.panta pirmajā daļā noteiktā, bāriņtiesas lēmumi stājas spēkā un izpildāmi nekavējoties. Bāriņtiesas lēmumi ir obligāti visām fiziskajām un juridiskajām personām, izņemot šā likuma 51.pantā minētos lēmumus. Savukārt minētā likuma 51.pantā noteikts, ka bāriņtiesa iesniedz tiesā apstiprināšanai lēmumus par:

- 1) pilngadības piešķiršanu pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas;
- 2) atlīdzību aizbildnim (aizgādnim), ja tā pārsniedz 426 euro;
- 3) mājas kārtībā izdarītu mantojuma dalīšanu, ja aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas daļa pārsniedz 14 000 euro.

Jāņem vērā, ka saskaņā ar minētā likuma 49.panta otro daļu pieteikuma iesniegšana tiesā par administratīvā akta atcelšanu, atzīšanu par spēku zaudējušu vai spēkā neesošu neaptur bāriņtiesas lēmuma darbību.

Lēmumā ietveramo norādi par lēmuma spēkā stāšanos gadījumā, kad lēmumam nav nepieciešams rajona (pilsētas) tiesas apstiprinājums, ieteicams formulēt šādi: „Lēmums stājas spēkā tā pieņemšanas brīdī un ir izpildāms nekavējoties”.

Bāriņtiesas sēdes noslēgumā ieteicams noskaidrot, vai administratīvā procesa dalībnieki lēmumu vēlas saņemt pa pastu vai personīgi ierasties bāriņtiesā. Ja dalībnieks izteicis vēlēšanos lēmumu saņemt pa pastu, ieteicams to nosūtīt ierakstītā vēstulē kopā ar pavadvēstuli. Noteikumu 70.punktā paredzēts, ka bāriņtiesas lēmuma norakstu nosūta administratīvā procesa dalībniekam 10 darbdienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas. Atbilstoši APL 70.panta otrajai daļai, ja rakstveida administratīvo aktu sūta pa pastu, uzskatāms, ka administratīvais akts paziņots adresātam septītajā dienā pēc tā nodošanas pastā. Administratīvais akts uzskatāms par paziņotu septītajā dienā pēc tā nodošanas pastā arī tad, ja adresāts sūtījumu faktiski saņēmis agrāk. Ja pa pastu sūta adresātam nelabvēlīgu administratīvo aktu, to noformē kā ierakstītu pasta sūtījumu. Šaubu gadījumā iestādes pienākums ir pierādīt, kad sūtījums nodots pastā. Ja adresāts apgalvo, ka viņš pastā nodoto administratīvo aktu nav saņēmis, viņam šis apgalvojums jāpamato, minot ticamus iemeslus. Nosūtot lēmumu ierakstītā vēstulē, nepieciešams saglabāt pasta izdotu apliecinošu dokumentu, ka sūtījums pastā pieņemts, ko pievieno attiecīgās lietas materiāliem.

Īpaša uzmanība jāpievērš Bāriņtiesu likuma 23.panta pirmajā daļā noteiktajā kārtībā pieņemtajam bāriņtiesas priekšsēdētāja, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieka vai bāriņtiesas locekļa vienpersoniskam lēmumam par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākiem. Minētais lēmums stājas spēkā un izpildāms nekavējoties. Tāpat veids, kādā lēmums šai personai tiek paziņots – rakstveidā, mutvārdos vai citādi, neietekmē tā stāšanos spēkā. Turklāt saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 23.panta trešo un ceturto daļu vienpersonisku lēmumu pieņem mutvārdos un 24 stundu laikā noformē rakstveidā, kā arī par to paziņo bērna vecākiem, aizbildnim vai audžuģimenei. Vienpersonisku lēmumu pieņem tās bāriņtiesas priekšsēdētājs, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieks vai bāriņtiesas loceklis, kuras darbības teritorijā konstatēti šā panta pirmajā daļā minētie apstākļi. Par lēmumu nekavējoties informē bērna vecāku dzīvesvietas bāriņtiesu, kā arī bāriņtiesu, kura lēmusi par attiecīgo aizbildnības vai audžuģimenes lietu vai kuras pārraudzībā ir šī lieta.

Ja lēmuma pieņemšanas brīdī lēmumu personai nav iespējams paziņot (bērns atstāts bez uzraudzības veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos, bet vecāku atrašanās vieta uzreiz nav noskaidrojama), bāriņtiesa savu iespēju robežās veic attiecīgas darbības, lai noskaidrotu, kur atrodas šī persona un informētu viņu par attiecīgā lēmuma pieņemšanu.

5. Bāriņtiesas lēmumi, kuri nav uzskatāmi par administratīvajiem aktiem

Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 49.panta trešajā daļā noteikto par administratīviem aktiem nav uzskatāmi un nav pārsūdzāmi tiesā lēmumi:

- 1) par prasības iesniegšanu tiesā aizgādības tiesību atņemšanai bērna vecākiem;

2) ar kuru bāriņtiesa sniegusi atzinumu par to, vai attiecīgajai personai ir aizbildņa pienākumu pildīšanai nepieciešamās spējas un īpašības;

3) kurus bāriņtiesas atbilstoši minētā likuma 51.panta prasībām iesniedz tiesā apstiprināšanai, tajā skaitā lēmumi par pilngadības piešķiršanu pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas;

4) kas tiek pieņemti saskaņā ar minētā likuma 52.pantu, proti, lēmumi, kas ir saistoši pēc to izšķiršanas tiesā, tas ir, lēmumi par bērnam vai aizgādņībā esošajai personai piederošā nekustamā īpašuma (ja tā vērtība pārsniedz 14 000 euro) atsavināšanu, ieķīlāšanu vai apgrūtināšanu ar citām lietu tiesībām;

5) ar kuriem tiek izšķirtas aizgādņībā esošās personas un aizgādņa domstarpības.

Par administratīvajiem aktiem nav uzskatāmi arī bāriņtiesas lēmumi, ar kuriem bāriņtiesa sniegusi atzinumu pēc tiesas pieprasījuma, jo atbilstoši APL 1.panta trešajai daļai administratīvais akts ir uz āru vērsts tiesību akts, ko iestāde izdod publisko tiesību jomā attiecībā uz individuāli noteiktu personu vai personām, nodibinot, grozot, konstatējot vai izbeidzot konkrētas tiesiskas attiecības vai konstatējot faktisko situāciju. Lēmums par atzinuma sniegšanu pēc tiesas pieprasījuma pats par sevi nerada personai tiesiskas sekas. Līdz ar to tas nav uzskatāms par administratīvo aktu.

Lēmumi (atzinumi), kuri nav uzskatāmi par administratīvajiem aktiem, ir izstrādājami līdzīgi lēmumiem, kas ir administratīvie akti. Šie lēmumi nav pārsūdzami tiesā, un lēmumā ir nepieciešams to norādīt (piemēram, „Lēmums nav pārsūdzams.”).

5.1 Bāriņtiesas lēmumi, kuri tiek pieņemti pēc tiesas pieprasījuma

Bāriņtiesu likuma 50.pantā noteikts, ka Bāriņtiesa pēc tiesas pieprasījuma sniedz atzinumus, kas nepieciešami šādos gadījumos:

- 1) lai noteiktu kārtību, kādā izmantojamas saskarsmes tiesības un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu;
- 2) viena vecāka atsevišķas aizgādības noteikšanai;
- 3) aizgādības tiesību atņemšanai un atjaunošanai;
- 4) paternitātes atzīšanai vai apstrīdēšanai;
- 5) citos Civilprocesa likumā paredzētajos gadījumos.

Atzinumu no bāriņtiesas tiesa var prasīt, piemēram, arī laulības šķiršanas lietā, ja vecāki nespēj vienoties par bērna turpmāko aizgādību u.c.

Atzinuma mērķis ir informēt tiesu par bāriņtiesas viedokli jautājumā, par ko ir prasīts atzinums. Bāriņtiesas atzinumu tiesa vērtēs kā vienu no pierādījumiem, un tādējādi atzinums ir sagatavojams tā, lai tiesa, iepazīstoties ar to, gūtu skaidru un motivētu bāriņtiesas viedokli izskatāmajā lietā.

Vienlaikus bāriņtiesai nepieciešams korekti noformēt sniedzama atzinuma pēc tiesas pieprasījuma, t.i. koleģiālā lēmuma, nosaukumu. Sniedzot atzinumus lietās, kas izriet no saskarsmes, aizgādības tiesībām un paternitātes jautājumiem, nav ieteicams lēmuma nosaukumā izmantot norādi uz kādu konkrētu vecāku, piemēram, „Par Jāņa Bērziņa dzīvesvietas noteikšanu pie tēva Andra Bērziņa”. Vērā ņemams apstāklis, ka bāriņtiesa minētajos jautājumos sniedz atzinumu bērna vislabākajās interesēs. Līdz ar to, noformējot lēmuma nosaukumu, bāriņtiesa vadās no tā adresāta – nepilngadīga bērna. (Ieteicamais stils: „Par Jāņa Bērziņa atsevišķu aizgādību”, „Par paternitātes noteikšanu Jānim Bērziņam” utt.).

5.2 Tiesā izšķiramās lietas

Atbilstoši Bāriņtiesu likuma 52.pantā noteiktajam bāriņtiesa, kas pieņēmusi lēmumu par bērnam vai aizgādņībā esošajai personai piederošā nekustamā īpašuma (ja tā vērtība pārsniedz 14 000 euro) atsavināšanu, ieķīlāšanu vai apgrūtināšanu ar citām lietu tiesībām, iesniedz lietu izšķiršanai tiesā.

Ievērojot to, ka personas pārsvarā bāriņtiesā vēršas ar lūgumu atļaut atsavināt nekustamo īpašumu, nezina, ka gadījumos, kad tā vērtība pārsniedz 14 000 euro, bāriņtiesa tikai izvērtē to, vai pārdošana ir nepilngadīgās vai aizgādņībā esošās personas, mantojuma vai promesošās personas mantas interesēs,

bāriņtiesas lēmumos nepieciešams atrunāt, ka atbilstoši Civillikuma 280.panta otrajai daļai bāriņtiesai pašai nav tiesību atļaut vai neatļaut pārdot nekustamo īpašumu, ja tā vērtība pārsniedz 14 000 euro, un galīgo lēmumu pieņem tiesa. Ja aizbildnis (aizgādnis) lūdz atļauju aizbildnībā vai aizgādībā esošās personas, mantojuma masā vai promesošās personas mantā ietilpstošo nekustamo mantu pārdot, sadalīt, apmainīt, ieķīlāt vai apgrūtināt, bāriņtiesa izvērtē, vai šāda rīcība ir likumīga un lietderīga un vai tā atbilst attiecīgās nepilngadīgas personas vai personas ar ierobežotu rīcībspēju, mantojuma vai promesošās personas mantas interesēm.

Bāriņtiesas apsvērumi ir izklāstāmi lēmumā, no kura ir jābūt skaidri saprotamam, kādēļ mantas atsavināšana vai ieķīlāšana ir vai nav nepilngadīgās vai aizgādībā esošās personas, mantojuma vai promesošās personas mantas interesēs.

Pēc izvērtēšanas bāriņtiesa sagatavo pieteikumu tiesai un lietu kopā ar lēmumu un lietas materiālu kopijām nosūta tiesai galīgā lēmuma pieņemšanai. Šādi bāriņtiesai jārikojas arī gadījumos, kad tā ir pieņēmusi personai nelabvēlīgu lēmumu.

5.3 Bāriņtiesas lēmumi, kuri apstiprināmi tiesā

Atbilstoši Bāriņtiesu likuma 51.pantā noteiktajam bāriņtiesa iesniedz tiesā apstiprināšanai lēmumus par:

- 1) pilngadības piešķiršanu pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas;
- 2) atlīdzību aizbildnim (aizgādnim), ja tā pārsniedz 426 euro;
- 3) mājas kārtībā izdarītu mantojuma dalīšanu, ja aizbildnībā vai aizgādībā esošās personas daļa pārsniedz 14 000 euro.

Jāņem vērā, ka atlīdzība var tikt piešķirta aizbildņiem (aizgādņiem), kuri, pārvaldot nepilngadīgas personas vai aizgādībā esošās personas, mantojuma vai promesošās personas mantu, ieguldījuši savus līdzekļus, par ko ir jābūt pamatotiem pierādījumiem.

Nepieciešams ievērot, ka šie lēmumi stājas spēkā pēc to apstiprināšanas tiesā, tādēļ norādi par lēmuma spēkā stāšanos ir ieteicams formulēt šādi: „Lēmums stājas spēkā pēc tam, kad likumīgā spēkā stājies tiesas spriedums, ar kuru bāriņtiesas lēmums apstiprināts”. Arī bāriņtiesas sēdes laikā ieteicams lietas dalībniekiem paskaidrot, ka lēmums stāsies spēkā un būs izpildāms tikai pēc tā apstiprināšanas tiesā un tikai gadījumā, ja tiesa to apstiprinās.

Nepieciešams ņemt vērā, ka personai nelabvēlīgs lēmums par Bāriņtiesu likuma 51.pantā minētajiem jautājumiem (piemēram, lēmums, ar kuru tiek atteikts piešķirt pilngadību pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas utt.) arī ir administratīvais akts un līdz ar to ir pārsūdzams.

6. Kļūdu labošana lēmumā un tā atcelšana

Bāriņtiesu likuma 4.panta pirmā daļa paredz, ka bāriņtiesa savā darbībā pamatojas uz normatīvajiem aktiem un publisko tiesību principiem. Savukārt no taisnīguma principa, tiesiskās palāvības principa un labas pārvaldības principa izriet, ka iestādes kļūda nedrīkst radīt privātpersonai netaisnīgas un nelabvēlīgas sekas. Atbilstoši objektīvai izpratnei par taisnīgumu ikviens saņem to, kas viņam pienākas. Tādējādi situācijā, kad secināms, ka valsts rīcība attiecībā pret privātpersonu bijusi netaisnīga, atzīstams, ka ir pārkāpts taisnīguma princips. Turklāt bāriņtiesai savā darbībā ir jāievēro labas pārvaldības princips, kas ietver atklātību pret privātpersonu un sabiedrību, datu aizsardzību, taisnīgu procedūru īstenošanu saprātīgā laikā un citus noteikumus, kuru mērķis ir panākt, lai valsts pārvalde ievērotu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses. Līdz ar to iestādes (bāriņtiesas) nepamatota vilcināšanās un kļūdas privātpersonai adresēta lēmuma pieņemšanā cita starpā vērtējamas kā labas pārvaldības principa pārkāpums. Vienlaikus no labas pārvaldības principa izriet, ka valsts un pašvaldības iestādes var kļūdīties, tomēr tām ir nepieciešams atzīt un labot pieļautās kļūdas.

Saskaņā ar Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumu 7.punktu lēmumā nedrīkst būt dzēsumi, aizkrāsojumi, neatrunāti labojumi, svītrojumi un papildinājumi. Taču atkarībā no dažādiem apstākļiem var gadīties, ka bāriņtiesa lēmumā pieļāvusi kļūdu. Konstatējot pieļauto kļūdu, bāriņtiesai jāizvērtē, vai pieļautā kļūda ir būtiska vai nebūtiska, proti, vai tā ierobežo vai neierobežo adresāta, trešās personas, APL 29.pantā noteikta tiesību subjekta, kā arī privātpersonas, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts ierobežo un kura administratīvajā procesā nav bijusi pieaicināta kā trešā persona, tiesības vai tiesiskās intereses. Ja konstatēts, ka bāriņtiesas lēmums neierobežo minēto subjektu tiesības un tiesiskās intereses, šāda kļūda uzskatāma par nebūtisku. Lielākajā daļā gadījumu tās ir pārrakstīšanas un matemātiskā aprēķina kļūdas, kuras nemaina lēmuma būtību.

Bāriņtiesa, ievērojot APL 72.pantā noteikto, jebkurā laikā lēmuma tekstā var izlabot acīmredzamas pārrakstīšanās vai matemātiskā aprēķina kļūdas, kā arī citas kļūdas un trūkumus, ja tas nemaina lēmuma būtību. Par pārrakstīšanās vai matemātiskas aprēķina kļūdas izlabošanu bāriņtiesa pieņem atsevišķu lēmumu. Lēmums par kļūdas labojumu pievienojams lēmumam, kurā kļūdas labojums veikts.

Papildus nepieciešams ievērot, ka, pamatojoties uz APL 71.panta trešo daļu un 67.panta otrās daļas 7., 8. vai 9.punktu, bāriņtiesa lēmumu paziņo atkārtoti, ja bāriņtiesa tajā izlabojusi pārrakstīšanas vai matemātiskā aprēķina kļūdu:

- ✓ atsevišķā piemēroto tiesību normu uzskaitījumā (norādot arī normatīvā akta pantu, tā daļu, punktu vai apakšpunktu);
- ✓ adresātam uzliktajā tiesiskajā pienākumā (noteikta rīcība vai noteiktas rīcības aizliegums) vai tam piešķirtajās, apstiprinātajās vai noraidītajās tiesībās;
- ✓ norādē, kur un kādā termiņā šo administratīvo aktu var apstrīdēt vai pārsūdzēt. Šādā gadījumā lēmuma paziņošana notiek saskaņā ar Bāriņtiesas darbības noteikumu 70.punktu.

Bāriņtiesa izlabo minētās kļūdas arī pēc procesa dalībnieku lūguma. Ja bāriņtiesa atteikusi izlabot administratīvajā aktā esošās acīmredzamās pārrakstīšanās vai matemātiskā aprēķina kļūdas, tā atteikumu izdod rakstveidā⁴. Savukārt, ja bāriņtiesa atteikumu izdevusi citādi, nevis rakstveidā, adresātam saskaņā ar APL 69.panta otro daļu ir tiesības pieprasīt, lai bāriņtiesa to noformē rakstveidā atbilstoši APL 67.panta prasībām. Papildus jāņem vērā, ka minētais atteikums pārsūdzams Administratīvajā rajona tiesā. Tajos gadījumos, kad bāriņtiesa nedz atteikusi izlabot iepriekšminēto kļūdu, nedz izvērtējusi kļūdas labošanas nepieciešamību, šāda bāriņtiesas darbība pārsūdzama kā faktiskā rīcība, kuru cita starpā pārsūdz tāpat kā administratīvo aktu.

Pārrakstīšanās vai matemātiskā aprēķina kļūdas bāriņtiesas lēmumos, kas nav uzskatāmi par administratīvajiem aktiem APL 1.panta trešās daļas izpratnē, bāriņtiesa izlabo līdzīgi kā lēmumos, kas ir uzskatāmi par administratīvajiem aktiem. Šādos gadījumos bāriņtiesa neatsaucas uz APL prasībām, bet pamatojas uz iepriekšminēto izklāstu par nepieciešamību labot valsts un pašvaldības iestādes pieļautās kļūdas.

Attiecībā uz bāriņtiesas lēmuma būtiskām kļūdām, atzīmējams, ka, ja saskaņā ar APL 74.panta pirmo daļu ir pieļautas šādas kļūdas:

- ✓ objektīvi nav saprotams, kas izdevis attiecīgo lēmumu;
- ✓ to ir izdevusi iestāde, kurai konkrētā administratīvā akta izdošana nav piekritīga (izņemot APL 52.panta otrajā daļā minēto gadījumu);
- ✓ rakstveidā izdotajā adresātam nelabvēlīgajā administratīvajā aktā nav piemēroto tiesību normu uzskaitījuma;
- ✓ tas pieprasa no adresāta tiesību normu pārkāpumu vai rīcību, kas faktiski vai tiesiski nav iespējama, šāds administratīvais akts uzskatāms par spēkā neesošu no tā pieņemšanas brīža.

Ja saskaņā ar APL 75.panta pirmo daļu ir pieļautas šādas kļūdas:

⁴ Detalizētākai informācijai skatīt šo metodisko ietikumu 7.nodaļu.

- ✓ no bāriņtiesas lēmuma nevar nepārprotami izsecināt adresātam uzlikto tiesisko pienākumu (noteiktu rīcību vai noteiktas rīcības aizliegumu) vai tam piešķirtās, apstiprinātās vai noraidītās tiesības;
- ✓ administratīvajā procesā nav ievērots APL vai citas tiesību normas, kuras nosaka attiecīgā bāriņtiesas lēmuma pieņemšanas procesu (procesuālās kļūdas);
- ✓ tas pēc sava satura ir pretrunā ar tiesību normām, arī tad, ja iestāde nav pareizi piemērojusi tiesību normas (arī balstījies uz nepatiesiem faktiem), nav ievērojusi tiesību normu juridiskā spēka hierarhiju vai kļūdījies lietderības apsvērumos (saturiskās kļūdas), šādi administratīvie akti uzskatāmi par apstrīdamiem bāriņtiesas lēmumiem. Nepieciešams ievērot, ka, ja apstrīdamu bāriņtiesas lēmumu neapstrīd, tas ir spēkā, līdz to atceļ, izpilda vai vairs nevar izpildīt sakarā ar faktisko vai tiesisko apstākļu maiņu.

Ja pieņemtais bāriņtiesas lēmums kļuvis neapstrīdams – notecējis tā apstrīdēšanas termiņš, tomēr tajā ir pieļautas būtiskas kļūdas (kļūda, kuru nevar izlabot), šādi bāriņtiesas lēmumi darbojas, kamēr bāriņtiesa tos nav atcēlusi. Bāriņtiesa pēc savas iniciatīvas vai adresāta lūguma var atcelt administratīvo aktu. Administratīvo aktu atceļ ar jaunu administratīvo aktu, ievērojot APL 85. un 86.panta nosacījumus.

7. Procesuālie lēmumi

Saskaņā ar APL 64.panta otro un trešo daļu, 72.panta otro daļu 87.panta piekto daļu, Bāriņtiesu darbības noteikumu 43.punktu, kā arī citiem normatīvajiem aktiem bāriņtiesas praksē iespējami šādi lēmumi:

- 1) par administratīvā akta izdošanas termiņa pagarināšanu;
- 2) par administratīvā akta izdošanu saīsinātā termiņā;
- 3) atteikums izdot administratīvo aktu saīsinātā termiņā;
- 4) atteikums izlabot pārrakstīšanās un matemātiskā aprēķina kļūdu;
- 5) atteikums uzsākt administratīvo procesu no jauna bāriņtiesā;
- 6) par bāriņtiesas darbinieka, kurš piedalās lietas sagatavošanā, nomainīšanu;
- 7) atteikums nomainīt bāriņtiesas darbinieku, kurš piedalās lietas sagatavošanā;
- 8) citi lēmumi, kas pēc savas būtības attiecas uz procesuālajiem jautājumiem.

Ar minētajiem lēmumiem bāriņtiesā izskatāmā lieta netiek izskatīta pēc būtības, līdz ar to tie ir uzskatāmi par bāriņtiesas atsevišķiem procesuālajiem lēmumiem, kam nav galīga noregulējuma rakstura. Jāņem vērā, ka likumdevējs ir paredzējis iespēju privātpersonai pārsūdzēt tiesā šos atsevišķos procesuālos lēmumus, negaidot, kamēr administratīvajā procesā bāriņtiesā tiks pieņemts administratīvais akts. Tādējādi APL pieļauj atsevišķu procesuālo lēmumu pārsūdzību tiesā pirms ir noslēdzies administratīvais process bāriņtiesā.

Sagatavojot procesuālo lēmumu, bāriņtiesa ņem vērā, ka:

- minēto lēmumu noformē kā vēstuli - atbildi, ja saņemts attiecīgs privātpersonas iesniegums, un tas satur APL 67.panta otrajā daļā noteiktas administratīvā akta sastāvdaļas⁵;
- to kā iestādes vadītājs paraksta bāriņtiesas priekšsēdētājs vai bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieks, ja viņš saskaņā ar bāriņtiesas nolikumu tam ir īpaši pilnvarots, vai cits norīkots bāriņtiesas darbinieks, kas aizvieto bāriņtiesas priekšsēdētāju viņa prombūtnes laikā;
- izskatot attiecīgu procesuālo jautājumu, nav sasaukama bāriņtiesas sēde un līdz ar to administratīvā procesa dalībnieki nav uzaicināmi;
- bāriņtiesa ievēro normatīvajos aktos noteiktu termiņu attiecīga procesuālā jautājuma izskatīšanai un paziņošanai (piemēram, saskaņā ar APL 64.panta trešo daļu iesniedzēja lūgumu

⁵ Detalizētākai informācijai par administratīvā akta sastāvdaļām skatīt šo metodisko ieteikumu 3.nodaļu.

izskata nekavējoties. Turklāt saskaņā ar minēto likuma pantu atteikuma gadījumā lēmumu paziņo nekavējoties);

➤ bāriņtiesa paziņo administratīvā procesa dalībniekam procesuālo lēmumu pa pastu (ieteicams ierakstītā vēstulē) vai ar kurjeru, attiecīgai lietai pievienojot pasta izdotu apliecinošu dokumentu, ka sūtījums pieņemts pastā vai nodots kurjeram, ko pievieno attiecīgās lietas materiāliem. Tāpat procesuālo lēmumu var paziņot administratīvā procesa dalībniekam, izsniedzot to pret parakstu bāriņtiesā.

8. Konspektīvais kopsavilkums

Lai attiecīgais dokuments iegūtu juridisku spēku, bāriņtiesa lēmuma vai sēdes protokola oriģināla un tā atvasinājuma izstrādē un noformējumā ievēro Dokumentu juridiskā spēka likuma un Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumu prasības.

Par katru bāriņtiesas sēdi bāriņtiesas darbinieks, kurš nepiedalās lēmuma pieņemšanā, raksta sēdes protokolu.

Pieņemtais bāriņtiesas lēmums satur APL 67.panta otrajā daļā noteiktas administratīvā akta sastāvdaļas.

Ja izskatot lietu, bāriņtiesa konstatē, ka lēmuma izdošana nav lietderīga vai bāriņtiesas rīcībā nav pietiekošu faktu, tā pieņem lēmumu par lietas izbeigšanu.

Bāriņtiesa lietas izskata un lēmumu pieņem saprātīgā termiņā, bet ne vēlāk, kā viena mēneša laikā no attiecīgā iesnieguma saņemšanas, ja lieta ierosināta uz iesnieguma pamata, ņemot vērā izskatāmās lietas steidzamību un jebkādas vilcināšanās aizliegumu.

Lēmumi (atzinumi), kuri nav uzskatāmi par administratīvajiem aktiem, ir izstrādājami līdzīgi lēmumiem, kas ir administratīvie akti.

Bāriņtiesas nepamatota vilcināšanās un kļūdas privātpersonai adresēta lēmuma pieņemšanā vērtējama kā labas pārvaldības principa pārkāpums. Tomēr no labas pārvaldības principa izriet, ka valsts un pašvaldības iestādes var kļūdīties, taču tām ir nepieciešams atzīt un labot pieļautās kļūdas.

Sagatavojot procesuālo lēmumu – lēmumu, kam nav galīga noregulējuma rakstura un, ar kuru lieta netiek izskatīta pēc būtības, bāriņtiesa ievēro šajos metodiskajos ieteikumos sniegtos norādījumus.

Pielikumā: atsevišķu lēmumu paraugi.